

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Баула Олена Вікторівна

канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри

міжнародних економічних відносин

Луцький національний технічний університет, Україна

Анотація. Стаття присвячена аналізу впливу цифрових технологій на зовнішньоекономічну діяльність підприємств, визначенню ключових тенденцій їхнього впровадження та ідентифікації основних ризиків цифрової трансформації. Розглянуто роль електронних платформ, автоматизованих систем, блокчейн-технологій і аналітики у підвищенні ефективності міжнародних операцій, логістики та фінансових процесів. Виявлено ризики кібербезпеки, регуляторні, технологічні та організаційні виклики. Запропоновано комплексні заходи щодо їхнього пом'якшення, що забезпечують безпечну та ефективну цифровізацію ЗЕД, особливо для малого і середнього бізнесу.

Ключові слова: цифровізація; зовнішньоекономічна діяльність; цифрові технології; електронна комерція; блокчейн; штучний інтелект; кібербезпека; електронний документообіг; міжнародна торгівля.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно змінює умови функціонування світової економіки та принципи організації зовнішньоекономічної діяльності. У глобальному середовищі, де швидкість обміну інформацією, прозорість операцій та можливість оперативного прийняття рішень визначають конкурентні позиції на міжнародному ринку, цифровізація стає ключовою передумовою успішного ведення бізнесу. Використання електронних платформ, систем автоматизованого документообігу, інтелектуальної аналітики, блокчейн-технологій і сучасних логістичних інформаційних рішень відкриває підприємствам можливості для оптимізації торговельних і транспортних процесів, зниження витрат і розширення доступу до зовнішніх ринків.

Разом із тим активне впровадження цифрових технологій робить зовнішньоекономічну діяльність більш чутливою до низки нових викликів. Підприємства стикаються з проблемами недостатньої цифрової готовності, обмеженими фінансовими ресурсами, нестачею кваліфікованих ІТ-фахівців, нерівномірністю розвитку цифрової інфраструктури, а також із зростанням ризиків, пов'язаних із кібератаками та витоком комерційно важливої інформації. Додаткові труднощі створює неоднорідність правового регулювання цифрових процесів у різних країнах, що ускладнює використання єдиних стандартів електронної взаємодії, митних сервісів та онлайн-угод у міжнародній практиці.

У цих умовах постає проблема забезпечення збалансованого та безпечного переходу підприємств до цифрових моделей роботи у сфері ЗЕД. З огляду на зростання ролі цифрових інструментів у міжнародному бізнесі важливо визначити оптимальні підходи до їхнього впровадження та адаптації підприємств до сучасних вимог глобальної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика цифровізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств активно досліджується науковцями, які розглядають як загальноекономічні передумови цифрової трансформації, так і прикладні аспекти її впровадження у сфері міжнародного бізнесу, логістики та зовнішньої торгівлі.

У монографії Єфремова К., Шаповалової О., Хаустової М., Шматкова Д., Мамаєва І. та Новікова Є. [1] зосереджено увагу на шляхах імплементації європейської політики цифрових технологій у національну економіку. Автори підкреслюють важливість адаптації українських підприємств до нормативів ЄС стосовно гармонізації стандартів електронної взаємодії.

У роботі Ільченко М., Зарецької Л., Кулініч О. та Федоренко Н. [2] акцентовано увагу на проблемах упровадження цифрової економіки та її впливі на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. Автори відзначають низький рівень цифрової готовності бізнесу, недосконалість електронної інфраструктури, недостатність державної підтримки та компетентнісні обмеження.

Кишакевич Б. та Савка О. [3] розглядають цифровізацію зовнішньоекономічних процесів як інструмент подолання кризових явищ та відновлення інвестиційної привабливості роздрібної торгівлі. Автори доводять, що цифрові рішення сприяють відновленню конкурентних позицій бізнесу в умовах нестабільності та можуть виступати каталізатором поживавлення зовнішніх ринкових зв'язків.

Марценюк В. та Марценюк М. [4] аналізують цифрову трансформацію логістики у ЗЕД, акцентуючи увагу на потребі впровадження сучасних інформаційно-логістичних систем, автоматизації ланцюгів постачання та використанні інтелектуальних технологій для оптимізації міжнародних перевезень.

У статті Нагірної М. [5] досліджено вплив цифровізації на ЗЕД підприємств в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Авторка наголошує на посиленні ролі цифрових інструментів у забезпеченні стійкості зовнішньоекономічних процесів, адаптації логістики та підтриманні міжнародних контрактів за умов високих ризиків і невизначеності.

Пешко М. і Завербний А. [6] аналізують цифровізацію національної економіки в контексті євроінтеграції, що є релевантним і для ЗЕД, адже показує взаємозв'язок між державними цифровими ініціативами та можливостями підприємств виходити на міжнародні ринки.

Савчук С. [7] розглядає особливості цифровізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах воєнного стану. Автор акцентує на зміні пріоритетів цифрових рішень: від операційної ефективності до забезпечення безпеки, стійкості комунікацій та збереження даних у критичних умовах.

У роботі Чичкало-Кондрацької І. та Кандзюби І. [8] увагу зосереджено на управлінні трансформацією інституційного середовища ЗЕД в умовах

цифровізації. Автори підкреслюють необхідність вдосконалення механізмів державного регулювання, підтримки цифрових інновацій та створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічних процесів у цифровому форматі.

Сучасні дослідження цифровізації ЗЕД охоплюють як нормативно-правові та макроекономічні аспекти, так і прикладні питання логістики, безпеки, антикризового управління та інтеграції українських підприємств у цифрові ринки ЄС. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, потребує подальшого опрацювання питання комплексної оцінки ризиків цифрової трансформації та формування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності й безпечності цифрових інструментів у зовнішньоекономічній діяльності.

Мета роботи. Метою статті є проаналізувати вплив цифрових технологій на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, визначити ключові тенденції їхнього впровадження та ідентифікувати основні ризики, що виникають у процесі цифрової трансформації, з подальшим формуванням рекомендацій щодо підвищення ефективності та безпеки ЗЕД у цифровому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Цифрові технології сьогодні суттєво впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств, трансформуючи підходи до організації міжнародних операцій, взаємодії з партнерами та управління ресурсами. Для оцінки рівня цифровізації економіки та визначення потенціалу країни щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності важливим є аналіз міжнародних індексів цифрової готовності та конкурентоспроможності. Провідні світові організації активно вимірюють ступінь розвитку цифрової інфраструктури, технологічної інноваційності, цифрових навичок населення та здатності бізнесу адаптувати сучасні ІКТ. Зокрема, таким індикатором є Network Readiness Index (NRI), який комплексно оцінює рівень розвитку цифрової інфраструктури, технологічної готовності, інноваційного потенціалу та здатності країни ефективно використовувати цифрові технології в економічних і суспільних процесах.

Подана таблиця 1 відображає країни, які у 2023–2024 роках демонстрували найвищі показники цифрової готовності, а також ілюструє ключові тенденції, що визначають глобальний цифровий ландшафт стосовно формування передумови для ефективної цифровізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Таблиця 1

Приклади країн з високим рівнем цифрової готовності за результатами
Network Readiness Index 2023–2024 pp.

Країна	Показник / місце
США	№ 1 у світі за NRI у 2023 та 2024 роках
Сінгапур	№ 2 у світі у 2023 і 2024 роках
Фінляндія	№ 3 у світі у 2024; піднялася на 3-є місце у 2023 р. після 7-го у 2022 році
Швеція	у 2024 — 4-те місце; в топ-5 2023-го року
Південна Корея	у 2024 — 5-те місце; у 2023 — 7-ме місце
Нідерланди	4-те місце у 2023; у 2024 — 6-те місце
Великобританія	у 2023 — 10-те місце, в 2024 р. — 8-ме місце

дані сформовано з [9; 10]

Дані таблиці 1 свідчать про стабільне домінування групи країн із найвищими показниками цифрової готовності, що підтверджує їхній технологічний потенціал, розвинену інфраструктуру та здатність швидко адаптуватися до цифрових трансформацій. На першому місці у 2023–2024 рр. залишаються США завдяки потужній інноваційній екосистемі, високим інвестиціям у науку і технології, розвиненому ринку цифрових послуг та глобальному лідерству в ІТ і штучному інтелекті, що відображає системний характер цифрової політики держави та бізнесу.

Сінгапур, який посідає друге місце у світі два роки поспіль, демонструє високий рівень ефективності державного управління, цифровізації публічних послуг та стратегічної підтримки інновацій. Його позиція у NRI підтверджує, що навіть порівняно невеликі країни можуть досягати світового лідерства завдяки продуманій політиці розвитку цифрової економіки.

Європейські країни — Фінляндія, Швеція та Нідерланди — стабільно входять до першої світової десятки. Особливо показовим є різке покращення позицій Фінляндії, яка піднялася з 7-го місця у 2022 р. на 3-тє у 2023–2024 рр. Така динаміка пов'язана з активним розвитком цифрової інфраструктури, високим рівнем цифрової грамотності населення та сильними державними програмами підтримки інновацій. Швеція та Нідерланди також демонструють високі та стабільні результати, що відображає їхню стратегічну орієнтацію на цифрову економіку, розвинений ринок телекомунікацій та підтримку цифрових технологій у бізнесі.

Південна Корея, яка у 2024 р. посіла 5-те місце, продовжує закріплюватися серед світових лідерів. Її підйом із 7-го місця у 2023 році пояснюється традиційною орієнтацією країни на високі технології, швидкі темпи впровадження інновацій та значні інвестиції у цифрову інфраструктуру, включно з 5G, напівпровідниками та Smart City-проєктами.

Велика Британія також демонструє позитивну динаміку: підйом із 10-го місця у 2023 році до 8-го у 2024 році свідчить про ефективну цифрову політику та адаптацію бізнесу до технологічних змін. Зростання рейтингу в умовах післябрекзитної трансформації підтверджує стійкість британської економіки та її здатність залишатися конкурентоспроможною у цифровій сфері.

Загалом, аналіз таблиці 1 показує, що високі позиції у NRI притаманні країнам із розвиненою інноваційною економікою, потужною ІКТ-інфраструктурою та активною державною політикою щодо цифрової трансформації. Це підкреслює, що цифрова готовність формується не лише рівнем технологічного розвитку, а й ефективністю інституцій, інвестиційною активністю та здатністю бізнесу та суспільства до швидкої адаптації.

Високий рівень цифрової готовності провідних країн світу безпосередньо відображається на темпах і формах трансформації міжнародного бізнесу, зокрема на тому, як підприємства використовують цифрові інструменти у своїй зовнішньоекономічній діяльності. Саме на цьому тлі стають помітними ключові зміни, що відбуваються у механізмах виходу компаній на глобальні ринки.

Важливою зміною стало те, що цифрові платформи та онлайн-маркетплейси значно спростили доступ підприємств до зовнішніх ринків. Завдяки електронній комерції компанії можуть просувати продукцію без

необхідності створення фізичної інфраструктури за кордоном, що особливо важливо для малого та середнього бізнесу. Онлайн-інструменти маркетингу, такі як аналітика поведінки користувачів та таргетована реклама, дають можливість ефективніше знаходити міжнародних клієнтів і формувати глобальну присутність.

Не менш важливим є вплив цифровізації на логістику. Сучасні системи управління ланцюгами постачань, GPS-моніторинг, технології Інтернету речей та автоматизація складських процесів дозволяють підприємствам підвищувати точність прогнозування попиту, зменшувати ризики затримок та оптимізувати витрати на транспортування. Прозорість логістичних операцій підвищується, що робить міжнародні поставки більш керованими та надійними.

Цифрові технології також змінюють підхід до міжнародних фінансових операцій. Онлайн-банкінг, електронні платіжні системи та блокчейн-технології прискорюють розрахунки між країнами, роблять їх безпечнішими та зменшують ризики шахрайства. Смарт-контракти спрощують укладання угод і забезпечують автоматичне виконання умов договору між контрагентами з різних країн.

Суттєві зміни спостерігаються й у сфері митного оформлення. Електронне декларування та інтегровані митні інформаційні системи скорочують час проходження митних процедур, зменшують адміністративне навантаження на бізнес і підвищують прозорість процесів. Це дає можливість підприємствам швидше переміщувати товари через кордон і уникати затримок, пов'язаних із бюрократичними процедурами.

Значний вплив на зовнішньоекономічну діяльність має розвиток систем аналізу даних та штучного інтелекту. Підприємства отримують можливість прогнозувати зміни кон'юнктури світових ринків, оцінювати поведінку іноземних споживачів, оптимізувати ціноутворення та управляти ризиками, такими як валютні коливання чи політична нестабільність. Це забезпечує більш обґрунтоване й ефективне прийняття управлінських рішень.

Цифрова трансформація відкриває для підприємств нові можливості у зовнішньоекономічній діяльності, одночасно створюючи низку специфічних ризиків (таблиця 2). Розуміння та систематизація цих ризиків дозволяє ефективніше планувати цифрові стратегії, зменшувати потенційні втрати та підвищувати конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Таблиця 2

Основні ризики цифрової трансформації у зовнішньоекономічній діяльності підприємств: вплив та перспективи пом'якшення

Категорія ризику	Опис ризику	Вплив на ЗЕД підприємства	Перспективи / заходи пом'якшення
Кіберризики та загрози інформаційній безпеці	Хакерські атаки, витоки даних, несанкціонований доступ до інформації	Фінансові втрати, порушення контрактів, втрата довіри партнерів	Впровадження систем кіберзахисту, багаторівнева аутентифікація, навчання персоналу кібергігієні
Регуляторні та юридичні ризики	Різниця законодавства щодо цифрової торгівлі, захисту даних, електронних контрактів	Штрафи, блокування операцій, ускладнення виходу на ринки	Моніторинг міжнародних норм, консультації з юристами, впровадження стандартів відповідності

Продовження табл. 2

Категорія ризику	Опис ризику	Вплив на ЗЕД підприємства	Перспективи / заходи пом'якшення
Технологічні ризику	Збої платформ, ERP-систем, застарілі технології, недостатня кваліфікація IT-персоналу	Порушення ланцюгів постачання, затримки виконання контрактів, втрати доходів	Регулярне оновлення ПЗ, резервні системи, навчання персоналу, залучення IT-партнерів
Фінансові ризику	Високі витрати на цифровізацію, валютні коливання, ризик шахрайства в онлайн-транзакціях	Зниження прибутковості, фінансові збитки, непередбачувані витрати	Планування бюджету на цифровізацію, страхування ризиків, використання безпечних платіжних систем
Організаційні та культурні ризику	Опір персоналу змінам, низький рівень цифрових навичок, недостатня інтеграція цифрових рішень	Зниження ефективності цифровізації, відставання від конкурентів	Програми навчання, мотивація співробітників, поетапне впровадження змін
Залежність від зовнішніх платформ	Використання сторонніх хмарних сервісів, маркетплейсів та їхніх правил	Втрата контролю над процесами, ризик блокування акаунтів, зміни тарифів	Диверсифікація платформ, укладення договорів із чіткими SLA, створення власної інфраструктури
Репутаційні та соціальні ризику	Негативні відгуки, порушення етичних стандартів цифрового маркетингу	Втрата клієнтів, зниження довіри до бренду, падіння продажів	Моніторинг онлайн-репутації, дотримання етичних норм, швидка реакція на скарги

дані сформовано з [1 — 8]

Цифровізація зовнішньоекономічної діяльності супроводжується комплексом ризиків, які можуть впливати на фінансові, технологічні та організаційні аспекти діяльності підприємств. Водночас системний підхід до їхнього управління і запровадження превентивних заходів створює умови для безпечного і ефективного впровадження цифрових технологій на міжнародних ринках.

Висновки та пропозиції. Цифровізація зовнішньоекономічної діяльності суттєво змінює підходи підприємств до ведення міжнародного бізнесу, забезпечуючи швидкий доступ до глобальних ринків, автоматизацію процесів і ефективне використання аналітики для прийняття рішень. Разом із тим вона супроводжується низкою ризиків — кіберзагрозами, регуляторними обмеженнями, технологічними та організаційними викликами, які можуть обмежувати потенціал цифрових трансформацій. Аналіз міжнародних рейтингів цифрової готовності (NRI) свідчить, що лідери цифровізації демонструють комплексну стратегію розвитку ІКТ, ефективну державну політику та високу адаптивність бізнесу до технологічних змін.

Для ефективного використання цифрових технологій у ЗЕД підприємствам слід запроваджувати комплексні заходи з кіберзахисту, навчання персоналу та інтеграції цифрових платформ у бізнес-процеси. Крім того, важливо активно

моніторити міжнародні нормативні вимоги, диверсифікувати використання зовнішніх цифрових сервісів та розробляти стратегії з управління ризиками, що забезпечують безпечний і стійкий розвиток на глобальних ринках. Особливу увагу слід приділяти малому та середньому бізнесу, оскільки цифрові платформи надають їм унікальні можливості для розширення присутності на міжнародних ринках без значних капіталовкладень.

Список використаних джерел:

- [1] Єфремова, К.В., Шаповалова, О.В., Хаустова, М.Г. Шматков, Д.І., Мамаєв, І.О., Новіков, Є.А. (2022). Шляхи імплементації європейської політики впровадження цифрових технологій: монографія. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 272 с. URL: <https://dspace.snu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0fbb5a9b-c014-44b4-803f-99c7d5d07970/content>.
- [2] Ільченко, М. О., Зарецька, Л. М., Кулініч, О. А., Федоренко, Н. М. (2021). Проблеми запровадження цифрової економіки та її вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*, вип. 1 (33), 155–165. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/eec4caec-85cd-49c6-a9f6-adc48dd2c3d6/content>
- [3] Кишакевич, Б. Ю., & Савка, О. В. (2025). Цифровізація зовнішньоекономічних процесів як антикризовий інструмент відновлення інвестиційної привабливості роздрібної торгівлі в Україні. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (23). DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17404474>
- [4] Марценюк, В., & Марценюк, М. (2025). Цифрова трансформація логістики у зовнішньоекономічній діяльності: виклики та перспективи. *Підприємництво та інновації*, 34, 246–249. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.39>
- [5] Нагірна, М.Я. (2023). Особливості впливу цифровізування на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах війни та післявоєнний період: плановий аспект. *Економіка та суспільство*, № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-28>.
- [6] Пешко, М., Завербний, А. (2023). Діджиталізація української економіки в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*, 47. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2136>
- [7] Савчук, С. (2024). Features of the Digitalization of the Foreign Economic Activities of Enterprises Under the Conditions of the Military State. *Scientific Bulletin of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry)*, 1(29), 144–151. URL: <https://eung.nung.edu.ua/index.php/ecom/article/view/634>
- [8] Чичкало-Кондрацька, І.Б., Кандзюба, І.В. (2025). Механізми управління трансформацією інституційного середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Ефективна економіка*, №4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.24>
- [9] NRI 2024 Edition – Press Release. November 20, 2024. URL: https://networkreadinessindex.org/nri-2024-edition-press-release/?utm_source=chatgpt.com
- [10] NRI 2023 Edition – Press Release. November 17, 2023. URL: https://networkreadinessindex.org/nri-2023-edition-press-release/?utm_source=chatgpt.com

DIGITIZATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF ENTERPRISES: RISKS AND PROSPECTS

Olena Baula

Ph.D in Economic sciences, Associate professor,
Head of the Department of International Economic Relations
Lutsk National Technical University, Ukraine

Summary. *The article is devoted to the analysis of the impact of digital technologies on the foreign economic activity of enterprises, the identification of key trends in their implementation and the identification of the main risks of digital transformation. The role of electronic platforms, automated systems, blockchain technologies and analytics in increasing the efficiency of international operations, logistics and financial processes is considered. Cybersecurity risks, regulatory, technological and organizational challenges are identified. Comprehensive measures are proposed to mitigate them, ensuring safe and effective digitalization of foreign economic activity, especially for small and medium-sized businesses.*

Keywords: *digitalization; foreign economic activity; digital technologies; e-commerce; blockchain; artificial intelligence; cybersecurity; electronic document management; international trade.*